

De baarmoedermond

Uitstrijkje, colposcopie, lis-excisie en conisatie

Naar het ziekenhuis? Lees eerst de informatie op www.asz.nl/brmo.

informatie

Albert
Schweitzer
ziekenhuis

Inleiding

Er zijn verschillende onderzoeken van de baarmoedermond: een uitstrijkje, colposcopie, lis-excisie en conisatie. In deze folder leest u meer over deze onderzoeken.

Algemeen

Bij een uitstrijkje neemt de gynaecoloog met een borsteltje cellen van de baarmoedermond af. Als in het uitstrijkje afwijkende cellen worden gezien, wordt een nieuw uitstrijkje gemaakt of vindt er verder onderzoek plaats: colposcopie.

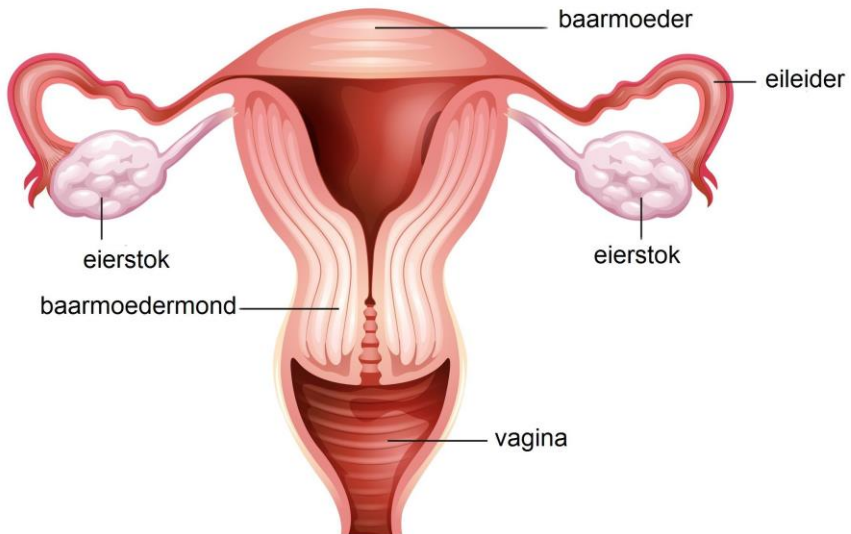
Bij een colposcopie bekijkt de gynaecoloog de baarmoedermond met een microscoop en neemt zo nodig een stukje weefsel weg voor verder onderzoek.

Het is ook mogelijk dat u behandeld wordt met een lis-excisie of conisatie: het wegnemen van een kegelvormig stukje weefsel van de baarmoedermond.

De kans op baarmoederhalskanker bij een afwijkend uitstrijkje is klein. Het voorstadium van baarmoederhalskanker is eenvoudig te ontdekken en te behandelen.

Beleving

We proberen zo goed mogelijk aan te geven wat u kunt verwachten aan ongemak of pijn als u een onderzoek of behandeling krijgt. Toch beleeft ieder mens dat anders en op zijn eigen manier. Vertel het ons als u ergens tegenop ziet of ongerust bent, dan kunnen we daar nog extra rekening mee houden.

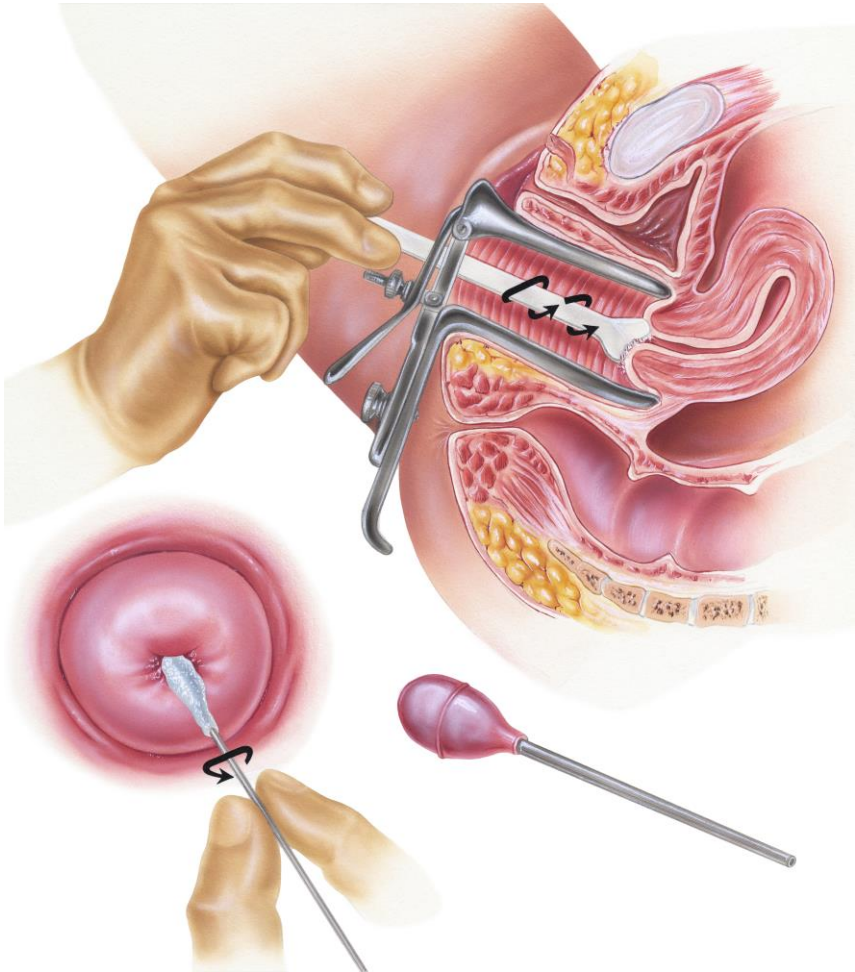

1. Uitstrijkje

1a. Hoe wordt een uitstrijkje gemaakt?

Een uitstrijkje wordt gemaakt tijdens een inwendig onderzoek.

- U ligt in de beensteunen.
- De gynaecoloog brengt een spreider (speculum) in uw schede (vagina), waardoor uw baarmoedermond beter bekeken kan worden.
- Daarna draait de gynaecoloog een borsteltje rond in uw baarmoedermond om wat cellen te weg te halen.
- De cellen die dan loskomen, worden in een potje met vloeistof gedaan.
- De patholoog onderzoekt de cellen onder de microscoop.

Uitstrijkje maken

Het onderzoek doet in principe geen pijn. Het gevoel kan wel wat onaangenaam zijn. Ziet u er tegenop, vertelt u dat dan tegen de gynaecoloog.

Soms bloedt de baarmoedermond iets na het maken van het uitstrijkje. U kunt korte tijd wat bloederige afscheiding hebben. We raden u aan om een inlegkruisje mee te nemen.

1b. Waarom wordt een uitstrijkje gemaakt?

Een uitstrijkje is een eenvoudig onderzoek waarbij voorstadia van baarmoederhalskanker ontdekt kunnen worden. Voorstadia van baarmoederhalskanker zijn vaak goed te behandelen. Zo kan worden voorkomen dat later baarmoederhalskanker zou kunnen ontstaan.

1c. Wanneer wordt een uitstrijkje gemaakt?

- Alle vrouwen tussen de dertig en zestig jaar krijgen via het bevolkingsonderzoek een keer in de vijf jaar een oproep om bij de huisarts een uitstrijkje te laten maken.
- De gynaecoloog of de huisarts zullen vaker een uitstrijkje maken, als u klachten heeft. Bijvoorbeeld onregelmatige menstruaties, bloederige afscheiding, bloedverlies na de overgang of bloedverlies tijdens of na seksueel contact.

Soms geeft een uitstrijkje geen duidelijk beeld. Om een zo goed mogelijk beeld te krijgen, laat u uw uitstrijkje maken als u **niet** menstrueert. Bent u zwanger of geeft u borstvoeding, dan wordt soms aangeraden af te wachten tot een half jaar na de bevalling of na het stoppen met de borstvoeding.

1d. Wat betekent de uitslag van het uitstrijkje?

De baarmoederhals bevat twee soorten cellen: plaveiselcellen en cilindercellen. Beide soorten moeten in principe in het uitstrijkje aanwezig zijn.

De plaveiselcellen bekleden de buitenkant van de baarmoederhals en de schede. De cilindercellen bekleden de binnenkant van de baarmoederhals.

Het gebied tussen deze twee soorten cellen heet de overgangszone. Van deze overgangszone haalt de gynaecoloog ook wat cellen weg.

Of de overgangszone meer naar binnen of naar buiten zit, hangt af van uw leeftijd en uw menstruatiecyclus. Ook hormonen hebben hier invloed op.

Het uitstrijkje kan ook nagekeken worden op een infectie of een ontsteking door bacteriën of virussen.

De cellen zijn normaal

Een normale uitslag betekent dat alle cellen goed zichtbaar zijn in het uitstrijkje en er normaal uitzien. Een normale uitslag is Pap 1.

De cellen zijn niet goed te beoordelen

Soms is de uitslag van het uitstrijkje niet goed te beoordelen.

- Er zit bijvoorbeeld te veel bloed bij de cellen.
- Er zijn te weinig cellen.
- De cilindercellen kunnen ontbreken omdat de cilindercellen dieper in de baarmoederhals zitten en niet altijd met de borstel kunnen worden afgenomen.

Meestal wordt bij de uitslag beschreven hoe het komt dat het uitstrijkje niet goed te beoordelen was. Soms wordt zo'n uitslag een Pap 0 genoemd.

De cellen zijn afwijkend

Een afwijkende uitslag betekent zeker niet altijd dat er iets ernstigs aan de hand is. Sommige afwijkingen kunnen vanzelf verdwijnen. Bij een uitslag Pap 2 krijgt u daarom het advies na zes maanden of een jaar een nieuw uitstrijkje te laten maken. Soms is verder onderzoek door de gynaecoloog nodig. Dat is het geval bij een Pap 3 of bij twee keer achter elkaar een Pap 2. Ook dit betekent zeker niet direct dat er iets ernstigs aan de hand is.

De Pap-uitslagen en het advies dat daarbij hoort

Pap	Uitslag	Advies
0	niet goed te beoordelen	nieuw uitstrijkje
1	normaal	nieuw uitstrijkje over vijf jaar
2	enkele cellen anders	nieuw uitstrijkje over zes maanden; is de uitslag opnieuw Pap 2: onderzoek door de gynaecoloog
3a	licht afwijkende cellen	onderzoek door de gynaecoloog; u heeft ong. 50% kans dat een eenvoudige behandeling nodig is
3b	meer afwijkende cellen	onderzoek door de gynaecoloog; u heeft grotere kans dat een eenvoudige behandeling nodig is
4	sterkere afwijkingen dan bij 3b	onderzoek door de gynaecoloog; u heeft 90% kans dat een eenvoudige behandeling nodig is
5	sterk afwijkende cellen	op korte termijn onderzoek door de gynaecoloog; er is een kans dat de afwijkingen passen bij baarmoederhalskanker

1e. Een afwijkende uitslag

De uitslag is afwijkend bij vijf van de honderd vrouwen die bij het bevolkingsonderzoek een uitstrijkje laten maken, maar geen klachten hebben. Bij kleine afwijkingen heeft u minder dan tien procent kans op een voorstadium van baarmoederhalskanker. Deze kans neemt toe als de afwijkingen groter zijn. Zijn de cellen erg afwijkend, dan heeft u ongeveer negentig procent kans op een voorstadium van baarmoederhalskanker. Ook dan is de kans op baarmoederhalskanker klein. Een voorstadium is goed en eenvoudig te behandelen.

1f. Hoe ontstaan de afwijkingen in de cellen?

Hoe het komt dat de cellen in de baarmoedermond afwijkingen krijgen, is niet helemaal duidelijk. Wel is bekend dat afwijkingen in de cellen iets te maken hebben met een infectie met het humaan papillomavirus (HPV). Van dit virus bestaan verschillende soorten.

Het virus wordt door geslachtsgemeenschap verspreid. De meeste vrouwen die seksueel contact hebben (tachtig tot negentig procent) worden ooit geïnfecteerd met HPV. Deze infectie geeft geen klachten en geneest bij veel vrouwen vanzelf. Enkele vrouwen houden het virus bij zich. Als u rookt of bepaalde medicijnen gebruikt is er een grotere kans dat de infectie niet vanzelf geneest. U heeft dan een verhoogde kans op het ontwikkelen van (een voorstadium van) baarmoederhalskanker. De gynaecoloog adviseert u om te stoppen met roken.

Sommige soorten van dit virus geven een verhoogd risico op het ontstaan van baarmoederkanker.

1g. Een afwijkend uitstrijkje: hoe nu verder?

Het hangt af van de uitslag welk advies u krijgt: een nieuw uitstrijkje of verder onderzoek bij de gynaecoloog.

Bij dit vervolgonderzoek kijkt de gynaecoloog meestal eerst met een microscoop naar de baarmoedermond.

Dit wordt colposcopie genoemd. Bij afwijkingen haalt de gynaecoloog wat weefsel van de baarmoedermond af; eerst een klein stukje (een biopt) en afhankelijk van de uitslag van het biopt in een later stadium zo nodig een groter stuk (zie colposcopie, biopsie, lis-excisie, conisatie). De patholoog beoordeelt deze stukjes weefsel. Dit in tegenstelling tot het uitstrijkje waarbij alleen de cellen worden beoordeeld.

2. Colposcopie

Een colposcopie is een microscopisch onderzoek van de baarmoedermond. De gynaecoloog neemt eerst wat vragen met u door over uw ziektevoorgeschiedenis. Daarna wordt het onderzoek gedaan.

- U ligt in de beensteunen. De gynaecoloog plaatst een spreider (speculum) in de schede.
- De microscoop staat voor u, voor de schede.

- Om het weefsel beter te kunnen beoordelen gebruikt de gynaecoloog een azijnzuuroplossing om de afwijkende cellen zichtbaar te maken. Meestal wordt daarna ook jodium gebruikt om te zien hoe groot de afwijking precies is. Jodium heeft een bruine kleur.
- De gynaecoloog bekijkt met de microscoop de baarmoedermond en baarmoederhals. Hij/zij probeert de overgangszone goed te overzien en beoordeelt de plaveiselcellen en de cilindercellen.

Ziet u erg tegen het onderzoek op, zeg dat dan tegen de gynaecoloog. U kunt meekijken op een scherm.

2a. Biopsie

Zijn er afwijkingen te zien, dan haalt de gynaecoloog met een kleine tang één of meerdere stukjes weefsel uit het afwijkende gebied. Dat kan even pijn doen.

Als u hoest op het moment dat het weefsel wordt afgenomen, voelt u de pijn minder. Hierdoor ontstaat een klein wondje, wat kan bloeden.

Meestal is de bloeding heel licht en is een maandverband voldoende. De gynaecoloog probeert het bloeden te stoppen door het wondje aan te stippen met zilvernitraat. U voelt dan wat lichte krampen in de onderbuik. Blijft het wondje dan nog bloeden, dan kan de gynaecoloog een tampon in de schede aanbrengen. De tampon haalt u er thuis weer uit.

Het bloedverlies verdwijnt meestal vanzelf binnen enkele dagen. Duurt het langer of is het bloedverlies groter dan bij een gewone menstruatie, bel dan met de polikliniek Gynaecologie.

De patholoog onderzoekt het weefsel onder de microscoop. De uitslag van dat onderzoek is binnen één à twee weken bekend. U krijgt een belafpraak met de gynaecoloog om de uitslagen en een eventuele verdere behandeling te bespreken.

2b. Afwijkende uitslag bij colposcopie

Bij de colposcopie onderzoekt de gynaecoloog het weefsel van de baarmoedermond en -hals waarin de cellen zich bevinden.

De uitslag van dit onderzoek wordt aangegeven in een zogeheten CIN-indeling. CIN is een afkorting van Cervicale (= van de baarmoederhals) Intra-epitheliale (= in de bekledende laag) Neoplasie (= nieuw weefsel). Als het weefsel afwijkend is, noemen we dit ook wel dysplasie. Dat betekent dat de opbouw van het weefsel anders is dan normaal.

- Bij CIN I heeft het weefsel lichte afwijkingen, lichte dysplasie
- Bij CIN II zijn de afwijkingen wat duidelijker, matige dysplasie.
- Bij CIN III zijn er sterkere afwijkingen van de opbouw van het weefsel en is sprake van een voorstadium van baarmoederhalskanker, of sterke dysplasie. Een voorstadium betekent niet dat u zonder behandeling ook werkelijk kanker zou krijgen. De meeste vrouwen bij wie een CIN III wordt gevonden, krijgen waarschijnlijk nooit baarmoederhalskanker.

2c. Mogelijke behandelingen na colposcopie

Blijkt bij colposcopie dat de cellen afwijkend zijn, dan zijn er verschillende mogelijkheden:

- Afwachten;
- een lis-excisie;
- een conisatie.

CIN	Uitslag	Advies
I	licht afwijkende opbouw van het weefsel	zeer grote kans op verdwijnen van de afwijking; zelden behandeling nodig
II	meer afwijkende opbouw van het weefsel	grote kans op verdwijnen van de afwijking; meestal behandeling nodig
III	sterk afwijkende opbouw van het weefsel	kleine kans op verdwijnen van de afwijking; altijd advies tot behandeling

Tabel 2: De CIN-uitslagen en het advies dat daarbij hoort

Belangrijke factoren

Bij het advies voor de behandeling spelen veel factoren mee:

- Hoe ernstig de afwijking is (de CIN-indeling).
- Hoe groot de afwijking is.
- De plaats van de afwijking.
- De kans dat het afwijkende plekje al is weggehaald bij de biopsie of de lis-excisie.
- Uw leeftijd .
- Of het humaan papillomavirus (HPV) in de cellen aanwezig is.
- Of er nog een kinderwens is. Als er een stukje weefsel uit de baarmoedermond wordt weggehaald, is er een iets grotere kans op een vroeggeboorte.

Zo zal de gynaecoloog bijvoorbeeld bij een klein gebied met CIN II adviseren om af te wachten. Bij een groot gebied met CIN II zal de gynaecoloog een lis-excisie adviseren.

Ook is belangrijk of de overgangszone goed zichtbaar is bij colposcopie en of de afwijkende gebieden goed te overzien zijn bij eventuele latere controles.

Daarnaast geldt: hoe ouder u bent, hoe kleiner de kans dat een afwijking aan de baarmoedermond uit zichzelf verdwijnt. De gynaecoloog geeft dan eerder het advies de afwijking te laten behandelen.

2d. Geen afwijkingen of CIN I

Het kan ook zijn dat na een biopsie of een lis-excisie geen afwijkingen worden gezien. Of dat het beeld er bij colposcopie zo normaal uitziet dat de gynaecoloog een biopsie niet nodig vindt. Een deel van de afwijkingen in het weefsel verdwijnt vanzelf. De gynaecoloog adviseert dan om af te wachten en na een half jaar het uitstrijkje te herhalen. Dat gebeurt meestal als er geen afwijkingen zijn en bij CIN I.

2e. CIN II en CIN III

Bij CIN II en III bestaat de behandeling meestal uit een lis-excisie. Als de afwijkingen vooral in de hoger gelegen cilindercellen zit, dan is soms een conisatie nodig.

3. Lis-excisie

Soms is het nodig een kegelvormig stukje weefsel van de baarmoederhals te nemen.

Dit gebeurt :

- Als de baarmoedermond duidelijk afwijkend is .
- Als de overgangszone niet zichtbaar is, terwijl er wel afwijkingen in het uitstrijkje zijn.
- Als de uitslag van de biopsie daar aanleiding toe geeft.

Hoe verloopt de lis-excisie?

De behandeling vindt meestal poliklinisch plaats.

Als u een spiraaltje heeft, bespreekt de gynaecoloog met u of deze meteen vervangen moet worden of dat het spiraaltje kan blijven zitten.

Het verwijderen of vervangen van een spiraaltje na een lis-excisie kan lastig zijn. Dit kan dus niet door uw huisarts gedaan worden. Als u besluit het spiraaltje meteen te laten vervangen, neem dan eerst contact op met uw zorgverzekering over de eventuele kosten en vergoeding daarvan.

- We raden u aan om niet alleen naar het ziekenhuis te komen in verband met vervoer naar huis. Na de behandeling kunt u zich wat trillerig of duizelig voelen. Alleen naar huis gaan is dan niet veilig. Na een plaatselijke verdoving mag u zelf geen voertuig besturen.
- U krijgt een aantal prikken om de baarmoedermond plaatselijk te verdoven. Dat kan even pijn doen. U kunt tijdens de behandeling nog wel krampen hebben in uw buik.
- U krijgt een plastic plakker op uw been (als aardeplaat) om de stroom te geleiden.
- De gynaecoloog gebruikt voor het wegnemen (excisie) een dunne metalen lis, die elektrisch verhit wordt.

Na een behandeling kunt u twee weken bloedverlies hebben. Dit wordt steeds minder. Daarna kunt u nog een week of iets langer licht bloederige afscheiding hebben tot de wond genezen is.

De patholoog onderzoekt het weefsel onder de microscoop. De uitslag van dat onderzoek is bekend na één à twee weken.

Zolang u bloedverlies of bloederige afscheiding heeft, raden we u aan om niet te zwemmen of in bad te gaan en geen geslachts-gemeenschap te hebben. Ook mag u in die periode geen tampons gebruiken.

In de eerste week na de behandeling mag u niet intensief sporten en geen andere intensieve lichamelijke inspanningen leveren.

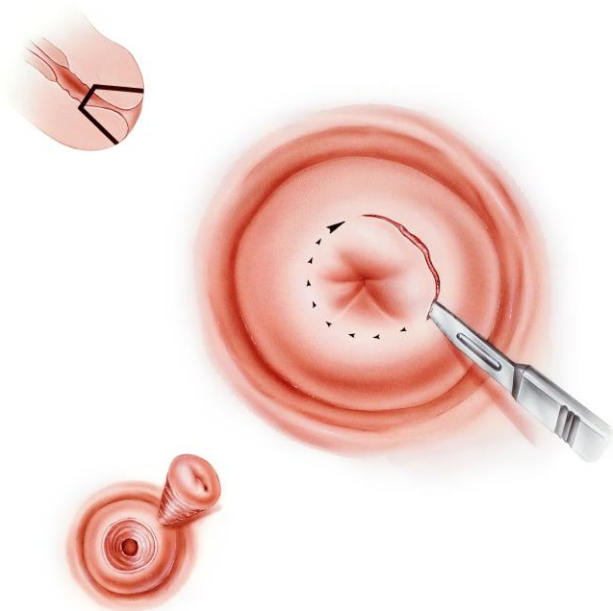
Heeft u na een lis-excisie langere tijd ruim bloedverlies (meer dan bij een gewone menstruatie) of krijgt u abnormale afscheiding, neem dan contact op met de polikliniek Gynaecologie. De kans op (te) ruim bloedverlies is ongeveer vijf procent.

4. Conisatie

Een conisatie lijkt op een lis-excisie. Een kegelvormig stukje weefsel wordt met een mes weggesneden. Dat gebeurt onder algehele narcose of met een ruggenprik.

Na de conisatie plaatst de gynaecoloog soms een tampon in de schede vanwege het bloedverlies. In dat geval krijgt u meestal ook een katheter in de blaas. De tampon en de katheter worden na enkele uren verwijderd. Als het een wat grotere operatie is, kan dat ook de volgende dag pas zijn.

Na de conisatie kunt u een week of iets langer nog bloed of bloederige afscheiding verliezen. Dit wordt vanzelf minder. Als u langere tijd veel bloed verliest of meer bloed verliest dan bij een gewone menstruatie, neem dan contact op met de polikliniek Gynaecologie.

Conisatie baarmoedermond

Zolang u bloedverlies of bloederige afscheiding heeft, raden we u aan om niet te zwemmen of in bad te gaan en geen geslachts-gemeenschap te hebben. In de eerste week na de operatie mag u niet intensief sporten en geen andere intensieve lichamelijke inspanning verrichten.

Na een conisatie is er een kleine kans op problemen bij het zwanger worden, tijdens de zwangerschap of tijdens de bevalling. Dit is afhankelijk van hoeveel weefsel is weggenomen en waar. U kunt dit met uw gynaecoloog bespreken.

5. Controles

Als alle uitslagen bekend zijn bespreekt de gynaecoloog met u hoe de controles zullen verlopen. Meestal krijgt u het advies een nieuw uitstrijkje te laten maken na een halfjaar en daarna na één en twee jaar.

Bij negen van de tien vrouwen met een afwijkend uitstrijkje, wordt het uitstrijkje weer normaal. Soms laat het uitstrijkje, ook na behandeling, nog steeds afwijkingen zien. Bij de helft van deze langer bestaande afwijkingen wordt het vanzelf alsnog normaal. Is dat niet zo en blijft het uitstrijkje afwijkend dan adviseert de gynaecoloog opnieuw een colposcopie.

6. Heeft u nog vragen?

Als u na het lezen van deze folder nog vragen heeft, kunt u deze altijd bespreken met uw gynaecoloog. U kunt tijdens kantooruren bellen met de polikliniek Gynaecologie, tel. (078) 654 64 46.

7. Meer informatie

www.nhg.org

Wilt u uw mening geven over deze folder? Dat kan hier: www.asz.nl/foldertest/

Deze folder is gebaseerd op de NVOG-folder 'Uitstrijkje, colposcopie, lis-excisie en conisatie'. De tekst is waar nodig aangepast aan de situatie in het Albert Schweitzer ziekenhuis.

De afbeeldingen in deze folder zijn afkomstig van Shutterstock en via een licentieovereenkomst door ons verkregen. Het is derhalve aan derden niet toegestaan om deze afbeeldingen op welke wijze dan ook, te gebruiken of te kopiëren. Voor het eigen gebruik van deze afbeeldingen verwijzen wij naar www.shutterstock.com

Albert Schweitzer ziekenhuis
september 2018
pavo 0597